

University of Groningen

Partners in crime? De criminele carrières van veroordeelden en hun huwelijkspartners

Schellen, Marieke van; Nieuwbeerta, Paul; Poortman, Anne-Rigt

Published in:
Tijdschrift voor Veiligheid

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2008

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Schellen, M. V., Nieuwbeerta, P., & Poortman, A-R. (2008). Partners in crime? De criminele carrières van veroordeelden en hun huwelijkspartners. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 7(1), 3.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Partners in crime? De criminele carrières van veroordeelden en hun huwelijkspartners

Marieke van Schellen, Paul Nieuwbeerta & Anne-Rigt Poortman

In de criminologie wordt vaak verondersteld dat het huwelijk voor een afname in crimineel gedrag zorgt. Tot nu toe is echter weinig aandacht besteed aan het feit dat dit sterk af kan hangen van de partner waarmee getrouwd wordt. Het doel van dit onderzoek is om voor het eerst in Nederland de criminele carrières van veroordeelden én hun huwelijkspartners in kaart te brengen. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de Criminele Carrière en Levensloop Studie (CCLS). De resultaten laten zien dat de huwelijkspartners van veroordeelde mannen relatief vaak delinquent zijn. Veroordeelden en hun partners blijken bovendien op elkaar te lijken in het aantal delicten en de type delicten die zij plegen gedurende het leven.

1 Inleiding

Met de opkomst van de ontwikkelings- en levensloopcriminologie (Donker, Kleemans, Van der Laan & Nieuwbeerta 2004; Piquero, Farrington & Blumstein 2003), is er de laatste jaren veel onderzoek gedaan naar het verloop van individuele criminele carrières. Er zijn niet alleen studies verricht waarbij risicovolle jongeren over langere tijd zijn gevolgd (Loeber e.a. 2003; Laub & Sampson 2003), maar ook onderzoeken waarbij de criminele carrières van veroordeelden tot ver in de volwassenheid in kaart zijn gebracht (Blokland, Nagin & Nieuwbeerta 2005). De resultaten laten zien dat daders zowel verschillen in de leeftijd waarop zij hun criminele carrière beginnen en beëindigen, als in het aantal delicten dat zij plegen en de factoren die aan hun gedrag ten grondslag liggen. Uit veel onderzoeken komt naar voren dat er naast een kleine groep persistente daders die zelfs tijdens de volwassenheid nog crimineel actief is, ook een grote groep daders bestaat die na de adolescentie stopt met het plegen van delicten.

Aan het feit dat velen hun criminele carrière beëindigen tijdens de vroege volwassenheid, ligt vaak de veronderstelling ten grondslag dat dit in belangrijke mate wordt veroorzaakt doordat er in die periode getrouwd wordt. Het achterliggende idee is dat het huwelijk voor een afname in crimineel gedrag zorgt vanwege de sociale binding die erdoor ontstaat (Laub & Sampson 2003). Daarbij wordt echter vergeten dat de effecten van het huwelijk sterk af kunnen hangen van de kenmerken van de partner waarmee getrouwd wordt. Wanneer de partner eveneens crimineel gedrag vertoont, dan ligt een beschermende functie van het huwelijk veel minder voor de hand. Sterker nog: vanuit leer- en socialisatietheorieën valt af te leiden dat een huwelijk met een criminele partner het eigen criminele gedrag juist kan stimuleren. Om ontwikkelingen in individueel crimineel gedrag beter te kunnen begrijpen, is het noodzakelijk om ook inzicht te krijgen in

het criminele gedrag van partners. Het feit dat hier tot dusverre niet of nauwelijks aandacht voor is geweest, heeft mede te maken met het feit dat adequate data, namelijk informatie over crimineel gedrag van beide huwelijkspartners over een lange periode, zowel in ons land als daarbuiten niet voorhanden was.

Het doel van dit onderzoek is om vooruitgang te boeken door voor het eerst in Nederland de criminele carrières van veroordeelden én die van hun huwelijkspartners in kaart te brengen. Hiervoor zal gebruik worden gemaakt van de Criminele Carrière en Levensloop Studie (CCLS). De CCLS bevat gegevens over de criminele carrières en levenslopen van 4.615 veroordeelden, waaronder meer dan 400 vrouwen (Nieuwbeerta & Blokland 2003). Speciaal voor dit artikel is de CCLS uitgebreid met gegevens over de criminele carrières van alle huwelijkspartners van deze veroordeelden. Allereerst zal een antwoord worden gezocht op de vraag in hoeverre veroordeelden met een partner getrouwd zijn (geweest) die eveneens crimineel actief is. In tegenstelling tot eerdere studies zal vervolgens ook onderzocht worden in hoeverre huwelijkspartners op elkaar lijken in het aantal en de type delicten die zij plegen gedurende hun leven. Bovendien zal steeds aandacht worden besteed aan mogelijke sekseverschillen, door de mannelijke veroordeelden en hun partners te vergelijken met de vrouwelijke veroordeelden en hun partners.

2 Overeenkomsten in crimineel gedrag: selectie en beïnvloeding

In tegenstelling tot de criminologie is er binnen de familiesociologie veel aandacht besteed aan overeenkomsten tussen (huwelijks)partners en de mechanismen die aan deze overeenkomsten ten grondslag zouden liggen (Kalmijn 1998; Yamaguchi & Kandel 1997). Verschillende studies laten zien dat partners in een groot aantal opzichten op elkaar lijken. Het gaat daarbij niet alleen om sociaal-economische kenmerken (opleiding en beroepsstatus), maar ook om culturele en demografische kenmerken (religie, etniciteit en leeftijd). Er wordt vaak gesteld dat aan deze overeenkomsten tussen partners – ook wel *homogamie* genoemd – twee mechanismen ten grondslag liggen, die ook tegelijkertijd op kunnen treden: selectie en beïnvloeding.¹

Selectie

Overeenkomsten tussen partners zouden allereerst veroorzaakt kunnen worden door *selectieprocessen* die plaatsvinden voor het huwelijk. Er wordt dan voor een partner gekozen die bepaalde kenmerken deelt. Partnerselectie zou tot stand komen door een samenspel van individuele *voorkeuren* voor bepaalde kenmerken in een echtgenoot, de bemoeienis van *derde partijen* in het selectieproces en de mogelijkheden of *beperkingen* die potentiële partners hebben om elkaar te ontmoeten (Kalmijn 1998).

1 Dezelfde twee mechanismen worden overigens ook gebruikt om overeenkomsten in delinquent gedrag van vrienden en klasgenoten te verklaren (Knecht 2008; Weerman 2003; Snijders & Baerveldt 2003).

In het geval van crimineel gedrag zou het allereerst zo kunnen zijn dat iedereen – zowel crimineel als niet-crimineel – de *voorkeur* geeft aan een niet-criminele partner. Een huwelijk met een crimineel kan namelijk voor verschillende onzekerheden zorgen: problemen met de politie, regelmatige afscheiding van de familie door gevangenschap en een gebrek aan legale inkomsten. Het kan echter ook zo zijn dat personen een voorkeur hebben voor een gelijke partner. Dit zou betekenen dat niet-criminelen voor elkaar kiezen en dat criminelen een partner kiezen die zich eveneens op het criminele pad begeeft. Een voordeel van deze gelijkheid wat betreft criminele levensstijl kan zijn dat het wederzijds begrip en steun tussen partners bevordert. Hoewel personen dus zowel een voorkeur kunnen hebben voor een niet-criminele partner als voor een gelijke partner, zal homogamie in beide gevallen de uitkomst zijn. Een voorkeur voor een gelijke partner leidt direct tot homogamie. Indirect gebeurt dat ook wanneer er competitie plaatsvindt om niet-criminele partners. Personen met de meest aantrekkelijke hulpbronnen zullen elkaar eerst selecteren en de minder bevoorrechten blijven over.

Naast de eigen preferenties spelen de preferenties van buitenstaanders een rol in het selectieproces. Deze zogenoemde *derde partijen* oefenen controle uit door sancties op te leggen wanneer er een partner buiten de eigen sociale groep wordt gekozen. Van crimineel gedrag is bekend dat het zich vaak concentreert in bepaalde families (Farrington, Barnes & Lambert 1996). Hoewel de rol van controle binnen deze criminele families niet zo duidelijk is, zou van niet-criminele families verwacht kunnen worden dat zij sterk afwijzend staan tegenover een criminele partner. Een huwelijk met een crimineel zal de stabiliteit van de familie niet ten goede komen en zal daarom sterk ontmoedigd worden. Ook de preferenties van anderen zorgen dus voor homogamie op crimineel gedrag.

De keuze voor een partner wordt tot slot bepaald door *beperkingen* in de mogelijkheden om potentiële partners te ontmoeten. Over het algemeen geldt dat de kansen om een gelijke te ontmoeten groter zijn dan de kansen om iemand te ontmoeten met een andere achtergrond. Mogelijkheden om ongelijke anderen te ontmoeten worden bijvoorbeeld ingeperkt door lokale huwelijksmarkten. Partners ontmoeten elkaar vaak op specifieke locaties en gelegenheden, zoals in de buurt, op school of via vriendschapsnetwerken. De compositie van deze lokale huwelijksmarkten is vaak nogal homogeen; criminele activiteiten concentreren zich vaak in bepaalde buurten of netwerken (Baerveldt & Snijders 2003). Hierdoor zullen personen eveneens een verhoogde kans hebben om een partner te trouwen die gelijk is wat betreft crimineel gedrag.

Naast de compositie van (lokale) huwelijksmarkten worden de kansen om gelijksoortige partners te ontmoeten vergroot doordat er sprake is van homogamie op andere gerelateerde kenmerken (Ultee, Dessens & Jansen 1988). Wanneer er selectie plaatsvindt op basis van sociaaleconomische status (SES), dan is er indirect ook een grotere kans om een partner te treffen die gelijk is wat betreft crimineel gedrag. Van SES en het verloop van criminele carrières is namelijk bekend dat zij sterk gerelateerd zijn (Blokland, Nagin & Nieuwebeerta 2005). Gelijkheid tussen partners kan dus ook worden gezien als een 'by-product' of onbedoeld gevolg van selectie op andere kenmerken.

Hoewel verschillende mechanismen van toepassing kunnen zijn, leiden al de hiervoor genoemde argumenten tot de verwachting dat criminelen een grotere kans hebben om zelf een criminele partner te trouwen. De eigen preferenties, de preferenties van derde partijen en de beperkingen om anderen te ontmoeten, suggereren alle dat huwelijken homogeen zijn als het gaat om crimineel gedrag van de partners.

Beïnvloeding

Selectieprocessen die plaatsvinden voor de start van het huwelijk vormen slechts één van de verklaringen voor het feit dat partners op elkaar lijken. Overeenkomsten tussen partners kunnen ook tot stand komen door de wederzijdse invloed die partners op elkaar uitoefenen gedurende het huwelijk. Partnerinvloeden hebben relatief weinig aandacht gekregen in eerder onderzoek, vooral waar het gedrag als uitkomst betreft (Yamaguchi & Kandel 1998). Niettemin kunnen uit de literatuur diverse mechanismen worden afgeleid die kunnen verklaren hoe het criminele gedrag van de ene partner door het gedrag van de ander beïnvloed wordt.

Allereerst kunnen de differentiële associatietheorie en de sociale leertheorie waardevolle inzichten bieden. Deze theorieën gaan ervan uit dat delinquent gedrag wordt doorgegeven door middel van socialisatieprocessen of wordt geleerd binnen een hechte groep, waar bepaalde criminele normen, waarden en kennis bestaan (Warr 2002; Weerman 2001). Hoewel deze theorieën vooral zijn gebruikt om delinquent gedrag binnen vriendschapsnetwerken te beschrijven, zouden dezelfde ideeën toegepast kunnen worden op huwelijksrelaties. Zo zouden partners niet alleen elkaars visie op crimineel gedrag kunnen beïnvloeden, maar ook op een directe manier criminele technieken en vaardigheden aan elkaar kunnen overdragen en elkaar in contact brengen met andere delinquente personen.

Daarnaast heeft onderzoek naar attitudes laten zien dat echtgenoten steeds meer op elkaar gaan lijken gedurende het huwelijk (Kalmijn 2005). Het naar elkaar toegroeien van attitudes wordt verklaard door te wijzen op de nadelen die gepaard gaan met een verschil: verschillen in attitudes kunnen leiden tot conflicten. De mogelijkheid van een conflict zou de motivatie vormen om de eigen attitude te veranderen, met name wanneer het onderwerp gevolgen heeft voor het interne functioneren van de relatie. Vergelijkbare veranderingen kunnen worden verwacht wanneer partners een uiteenlopende visie hebben op het vertonen van crimineel gedrag.

Een ander onderzoekslijn binnen de familiesociologie heeft zich gericht op de relatie tussen de werkcarrières van partners en de manier waarop hulpbronnen van de ene partner van invloed kunnen zijn op de carrière van de andere partner (Bernasco 1994). Een belangrijk en bruikbaar idee binnen deze onderzoekslijn is dat de mate waarin een persoon in staat is om een succesvolle carrière op te bouwen, afhankelijk is van de hulpbronnen van de partner. Trouwen met een crimineel en het gebruik van de 'criminele' hulpbronnen van de partner zou dus tot een meer succesvolle criminele carrière kunnen leiden.

De hiervoor genoemde argumenten leiden tot de verwachting dat echtgenoten elkaar op zo'n manier beïnvloeden dat ze meer op elkaar gaan lijken wat betreft hun criminele gedrag. Als criminelen een partner trouwen die ook crimineel is,

dan wordt er een omgeving gecreëerd waarin oorspronkelijke gedragspatronen versterkt en behouden worden. Omgang met een niet-deviante partner zou daarentegen kunnen zorgen voor een einde aan een criminele levensstijl.

Zowel selectie- als beïnvloedingsmechanismen kunnen er dus voor zorgen dat partners op elkaar lijken. In deze studie staat de vraag centraal of en in hoeverre er een samenhang is in crimineel gedrag. Het toetsen van de hiervoor genoemde mechanismen blijft buiten het bereik van dit onderzoek. De hiervoor besproken theorieën geven echter wel een goed inzicht in de mogelijke mechanismen die achter een mogelijke samenhang ten grondslag kunnen liggen.

3 Eerder onderzoek

De afgelopen jaren zijn er verschillende empirische studies verricht, die verder inzicht kunnen bieden in de samenhang in crimineel gedrag tussen partners. De meest recente (vanaf de jaren tachtig) zijn weergegeven in tabel 1.

Tabel 1: Eerder onderzoek naar samenhang in crimineel gedrag tussen partners

Auteurs	Jaar	Dataset	Onderzoeks- personen	Meting crimineel gedrag	Mate van samenhang*
Baker	1986	Denmark Adoption Study	Biologische en adoptieouders van 2532 mannen die in Denemarken tussen 1924 en 1947 geadopteerd zijn	Officiële gegevens: voor 1976 ooit veroordeeld voor niet-gewelddadige vermogensdelicten	Biologische ouders: $r = 0.11$ Adoptieouders: $r = 0.29$
Baker e.a.	1989	Denmark Adoption Study	Biologische en adoptieouders van 3922 vrouwelijke en 3630 mannelijke geadopteerden die in Denemarken tussen 1924 en 1947 geadopteerd zijn	Officiële gegevens: voor 1976 ooit veroordeeld voor niet-gewelddadige vermogensdelicten	Biologisch: $r = 0.15$ (ouders van zonen) $r = 0.09$ (ouders van dochters) Adoptie: $r = 0.09$ (ns) (ouders van zonen) $r = 0.15$ (ouders van dochters)
Farrington e.a.	1996	Cambridge Study in Delinquent Development	Biologische ouders van 397 jongens afkomstig uit de arbeidersklasse in Londen	Officiële gegevens: ooit veroordeeld gedurende het leven	odds ratio = 5.4
Rowe & Farrington	1997	Cambridge Study in Delinquent Development	Biologische ouders van 343 jongens afkomstig uit de arbeidersklasse in Londen	Officiële gegevens: ooit veroordeeld gedurende het leven	$r = 0.55$
Krueger e.a.	1998	Dunedin Multidisciplinary Health and Development Study	360 21-jarige respondenten afkomstig uit Dunedin en hun partners van gemiddeld 21 jaar oud (≥ 6 maanden vaste relatie, samenwonend of getrouwd)	Zelfrapportage door respondent en partner: delinquent gedrag in het afgelopen jaar	$r = 0.54$

Auteurs	Jaar	Dataset	Onderzoeks- personen	Meting crimineel gedrag	Mate van samenhang*
Taylor e.a.	2000	Minnesota Twin Family Study	De biologische ouders van 345 tweelingparen van 16 tot en met 18 jaar oud afkomstig uit Minneapolis en omgeving	Zelfrapportage: delinquent gedrag tijdens adolescentie en volwassenheid	Ouders van zonen: $r = 0.23$ Ouders van dochters: $r = 0.35$
Farrington e.a.	2001	Pittsburgh Youth Study	De familieleden van 1395 jongens afkomstig van publieke scholen in Pittsburgh	Zelfrapportage door een van de ouders: ooit contact met politie	Ouders: odds ratio = 11,6 Grootouders: odds ratio = 19.1
Moffitt e.a.	2001	Dunedin Multidisciplinary Health and Development Study	347 21-jarige respondenten – 134 mannen en 213 vrouwen – afkomstig uit Dunedin en hun partners van gemiddeld 21 jaar oud (≥ 6 maanden getrouwd, samenwonend, vaste relatie)	Zelfrapportage door respondent en partner: delinquentie in het afgelopen jaar en veroordelingen vanaf 17-jarige leeftijd	Delinquentie: $r = 0.33$ (mannen en vrouwen) Veroordelingen: $r = 0.21$ (mannen en partner) $r = 0.38$ (vrouwen en partner)
Galboud du Fort e.a.	2002	Family Study of Mental Disorders	519 volwassen respondenten – vrouwen gem. 43 jaar, mannen gem. 46 jaar – afkomstig uit Edmonton / Canada en hun partners (samenwonend, getrouwd)	Zelfrapportage door respondent en partner: arrestaties voor meerdere niet-verkeersdelicten tijdens de volwassenheid	odds ratio = 3.32 (ns)
Simons e.a.	2002	Iowa Youth and Families Project	236 jongvolwassenen – 102 mannen, 134 vrouwen – van gem. 22 jaar oud afkomstig uit een economisch achtergesteld gebied en hun partners (vaste relatie, samenwonend, getrouwd)	Zelfgerapporteerd delinquent en crimineel gedrag in het afgelopen jaar door respondent (t1: adolescentie; t2: volwassenheid) en door partner (t2: volwassenheid)	Mannen en partner: $r = 0.47$ (t1-t2) $r = 0.48$ (t2-t2) Vrouwen en partner: $r = 0.30$ (t1-t2) $r = 0.62$ (t2-t2)
Kim & Capaldi	2004	Oregon Youth Study (including Couples Study)	79 jonge mannen in de leeftijd van 20-24 jaar die tijdens hun jeugd een verhoogd risico hadden op delinquent gedrag en hun partners (vaste relatie, samenwonend, getrouwd) van 16 tot en met 37 jaar oud	Officiële gegevens: veroordelingen gedurende het afgelopen jaar Zelfrapportage door respondent, partner en interviewer: antisociaal gedrag in het afgelopen jaar	$r = 0.43$

* Alle vermelde samenhangen zijn significant ($p < .05$), tenzij anders vermeld (ns).

Hoewel deze studies inzicht geven in het criminele gedrag van partners, was dit veelal niet de primaire focus van het onderzoek. Toch kwam de samenhang in crimineel gedrag tussen partners indirect aan bod. Er zijn een viertal verschillende soorten onderzoeken te onderscheiden. Allereerst zijn er studies die zich gericht hebben op de concentratie van crimineel gedrag binnen families (Farrington, Barnes & Lambert 1996; Farrington e.a. 2001; Rowe & Farrington 1997). De

vraag waar het in deze onderzoeken vooral om gaat is in hoeverre het criminele gedrag van ouders wordt overgedragen op hun kinderen. De resultaten van deze beschrijvende studies bieden echter ook inzicht in de samenhang tussen het criminele gedrag van andere familieleden – waaronder partners.

Daarnaast zijn er de zogenoemde tweeling- en adoptiestudies, die zich bezig gehouden hebben met de vraag in hoeverre het antisociale gedrag van kinderen verklaard kan worden door genetische en omgevingsfactoren (Baker 1986; Baker, Mack, Moffitt & Mednick 1989; Krueger e.a. 1998; Galboud du Fort e.a. 2002; Taylor, McGue & Iacono 2000). In deze onderzoeken wordt ervan uitgegaan dat er rekening moet worden gehouden met overeenkomsten in het criminele gedrag van beide ouders om de relatieve invloed van deze factoren op een juiste manier te kunnen schatten.

Verder zijn er een aantal onderzoeken verricht waarbij overeenkomsten in crimineel gedrag gerelateerd worden aan het risico op partnergeweld binnen de relatie (Kim & Capaldi 2004, zie ook Capaldi & Crosby 1997). Tot slot zijn er ook enkele studies uitgevoerd, waarbij onderzocht wordt in hoeverre het hebben van een deviante partner van invloed is op de ontwikkeling van het eigen criminele gedrag (Moffitt, Caspi, Rutter & Silva 2001; Simons 2002).²

Hoewel de bovengenoemde onderzoeken sterk verschillen in hun achtergronden, wordt in vrijwel al deze onderzoeken een significante samenhang tussen het criminele gedrag van partners gevonden. De samenhang tussen partners blijkt zich zelfs voor te doen bij opeenvolgende generaties binnen dezelfde familie. Zo vertonen niet alleen de ouders, maar ook de grootouders van de jongens in de Pittsburgh Youth Study overeenkomsten in crimineel gedrag (Farrington e.a. 2001). De sterkte van de gevonden samenhangen blijkt echter fors te verschillen tussen studies; de betreffende odds ratio's lopen uiteen van 5,4 tot 19,1 (zie tabel 1). Bij de onderzoeken waar gebruik wordt gemaakt van zelfrapportage worden over het algemeen sterkere samenhangen gevonden dan bij officiële metingen van crimineel gedrag.

Bij een klein aantal studies is eveneens gekeken naar verschillen tussen mannen en vrouwen (Moffitt e.a. 2001; Simons e.a. 2002). In een aantal gevallen (afhankelijk van de specifieke uitkomst waar naar gekeken wordt) blijkt het criminele gedrag van vrouwelijke delinquenten en hun partners sterker samen te hangen dan dat van mannelijke delinquenten en hun partners. Verder is de samenhang tussen partners in een aantal studies op verschillende tijdstippen bestudeerd. Daaruit blijkt dat partners niet alleen tijdens de volwassenheid op elkaar lijken, maar ook al overeenkomsten vertonen in gedragsproblemen tijdens de jeugd (Galboud du Fort e.a. 2002). In het onderzoek van Simons e.a. (2002) wordt zelfs een samenhang gevonden tussen het criminele gedrag van de ene partner tijdens de adolescentie en dat van de andere partner tijdens de volwassenheid.

2 Er zijn ook onderzoeken die aandacht besteden aan de delinquente levensstijl van partners, maar die geen duidelijkheid bieden over de mate waarin het criminele gedrag van partners samenhangt (Haynie e.a. 2005; Quinton e.a. 1993; Woodward, Fergusson & Horwood 2002). Deze studies zijn dan ook niet opgenomen in tabel 1.

Studies op verwante terreinen bieden verdere ondersteuning voor de gevonden samenhangen: partners blijken ook op elkaar te lijken als het gaat om kenmerken die gerelateerd zijn aan crimineel gedrag. Overeenkomsten tussen partners zijn bijvoorbeeld gevonden voor drugsmisbruik (Yamaguchi & Kandel 1993), alcoholverslaving (Olmsted, Crowell & Waters 2003) en antisociale persoonlijkheidsstoornissen (Jaffee, Moffitt, Caspi & Taylor 2003; Meyer e.a. 2000; Quinton, Pickles, Maughan & Rutter 1993; Stallings e.a. 1997).

Bij de interpretatie van de resultaten moet bedacht worden dat de gevonden samenhangen tussen het criminele gedrag van partners veelal gebaseerd zijn op één momentopname en dat partners niet gevolgd zijn over lange tijd. Verder is het zo dat zowel de familiestudies als de tweeling- en adoptiestudies betrekking hebben op partners met kinderen. Deze onderzoeken bieden geen inzicht in het criminele gedrag van (nog) kinderloze paren. Bij de overige studies bestaan de onderzoekspopulaties vaak uit adolescenten en jongvolwassenen, waarbij langdurige relaties en huwelijken nog relatief weinig voorkomen.

Het doel van dit onderzoek is om meer duidelijkheid te krijgen over de samenhang in crimineel gedrag tussen huwelijkspartners. Niet alleen zal voor het eerst in de Nederlandse context worden onderzocht of het criminele gedrag van partners samenhangt, ook zal aandacht worden besteed aan een aantal aspecten die tot dusverre in buitenlands onderzoek niet of nauwelijks aan bod zijn gekomen. De longitudinale data maken het namelijk mogelijk om ook te onderzoeken in hoeverre partners op elkaar lijken in het aantal delicten en de type delicten dat zij plegen gedurende hun criminele carrière. In tegenstelling tot veel eerdere studies zal bovendien worden ingegaan op eventuele sekseverschillen, door de vrouwelijke veroordeelden en hun partners te vergelijken met de mannelijke veroordeelden en hun partners.

4 Data

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden wordt gebruik gemaakt van gegevens uit de *Criminele Carrière en Levensloop Studie* (CCLS), die op het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) wordt uitgevoerd (Nieuwbeerta & Blokland 2003). De onderzoekspersonen in de CCLS zijn geselecteerd door een willekeurige representatieve steekproef van 4 procent te trekken uit alle misdrijfzaken die in 1977 in Nederland onherroepelijk werden afgedaan. Dit resulteerde in een totale steekproef van 5.164 onderzoekspersonen. Met behulp van uittreksels (strafbladen) uit het Algemeen Documentatieregister (ADR) van de Justitiële Documentatiedienst van het ministerie van Justitie zijn voor al deze personen de complete criminele carrières in kaart gebracht.

Hoewel de strafbladen informatie bevatten over alle justitiële contacten, worden voor dit onderzoek alleen die feiten meegenomen waarop in eerste aanleg een veroordeling volgde of die door het Openbaar Ministerie om beleidsredenen werden geseponeerd. Het gaat hier dus om delicten die de desbetreffende delinquent hoogstwaarschijnlijk inderdaad heeft gepleegd. In sommige gevallen werden per strafzaak verschillende feiten ingeschreven. Al deze strafbare feiten zijn

apart gecodeerd en in het databestand opgenomen. Op deze manier zijn vanaf het twaalfde levensjaar tot aan het begin van het jaar 2003 alle justitiële contacten van de onderzoekspersonen achterhaald. De gemiddelde leeftijd van deze personen in 1977 was ongeveer 27 jaar. Daarmee zijn voor het overgrote deel van de onderzoekspersonen tot ver in de volwassenheid gegevens beschikbaar.

De justitiële gegevens zijn aangevuld met gegevens uit de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) en het Centraal Bureau voor Genealogie (CBG). Op deze manier konden ontwikkelingen in levensomstandigheden in kaart worden gebracht, zoals trouwen, scheiden en het krijgen van kinderen. In totaal werden 549 personen niet teruggevonden in de GBA of het CBG (10,6 procent), zodat een uiteindelijke steekproef van 4.615 onderzoekspersonen (4.187 mannen en 428 vrouwen) resteerde (Blokland & Nieuwbeerta, 2005). Uit de GBA- en CBG-gegevens blijkt dat de 4.615 veroordeelden in totaal 4.409 huwelijkspartners hebben (gehad), waarbij ook alle ex-partners zijn meegenomen (zie tabel 2). Voor al deze partners zijn in 2007 eveneens de justitiële gegevens opgezocht.

Daarnaast is er een controlegroep samengesteld van 920 willekeurig geselecteerde mannen uit de Nederlandse bevolking. Op deze manier is het mogelijk om de huwelijks carrière's van de veroordeelden te vergelijken met die van personen zonder veroordelingsgeschiedenis. De controlegroep is op leeftijd gematcht aan een random geselecteerde groep mannen van gelijke omvang uit de oorspronkelijke CCLS-dataset.³ Voor alle controlepersonen zijn vervolgens ook de justitiële en GBA/CBG-gegevens opgezocht. Voor 96 mannen (10,4 procent) zijn deze gegevens niet gevonden, waardoor er 824 controlepersonen resteerden. Uit de verzamelde strafbladen blijkt dat 151 van deze controlepersonen gedurende hun leven toch een of meerdere keren veroordeeld zijn (18,3 procent). Vanwege het oorspronkelijke idee achter de controlegroep zijn deze personen niet meegenomen in de analyses, waardoor het uiteindelijke aantal controlepersonen uitkomt op 673. Uit de gegevens van de GBA en het CBG komt naar voren dat deze mannen in totaal 637 partners hebben (gehad). Om ook voor de controlegroep de samenhang in crimineel gedrag tussen huwelijkspartners te kunnen bepalen, zijn tot slot de justitiële gegevens van de controlepartners verzameld.

In tabel 2 worden een aantal achtergrondkenmerken van de veroordeelden en hun partners en de controlepersonen en hun partners weergegeven. Aangezien de groep controlepersonen volledig uit mannen bestaat is deze alleen direct vergelijkbaar met de groep mannelijke veroordeelden.

3 De controlegroep is samengesteld met behulp van gegevens uit het archief van het ministerie van Defensie. Hoewel de militaire dienst inmiddels is afgeschaft, worden daar nog steeds de persoonsgegevens van alle Nederlandse mannen geregistreerd. Bij de random geselecteerde 920 criminele mannen afkomstig uit de oorspronkelijke CCLS-dataset zijn controlepersonen gezocht door bij elke onderzoekspersoon ook telkens de persoon met het daaropvolgende militaire registratienummer mee te nemen. De registratienummers zijn geordend op basis van geboortedatum en dat zorgt ervoor dat de veroordeelde mannen en de controlepersonen worden gematcht op leeftijd.

Tabel 2: Achtergrondkenmerken onderzoeksgroep, controlegroep en hun partners

	Onderzoeks- groep Vrouwen	Mannen	Controle- groep Mannen
<i>Criminele carrières</i>			
Aantal personen	428	4187	673
Leeftijd in 2003 (gem.)	58.3	53.3	53.5
Leeftijd eerste veroordeling (gem.)	28.1	20.1	-
Aantal strafbare feiten tot 2003 (gem.)	3.9	12.7	-
Aantal vermogensfeiten tot 2003 (gem.)	2.7	5.5	-
Aantal geweldsfeiten tot 2003 (gem.)	0.3	1.7	-
<i>Huwelijkscarrières</i>			
Aantal personen ooit getrouwd (%)	87.1	73.6	83.7
Aantal keer getrouwd (gem.)	1.4	1.3	1.1
Leeftijd eerste huwelijk (gem.)	23.2	26.2	26,5
Aantal personen ooit gescheiden (%)	72.4	57.1	23.8
Duur eerste huwelijk in jaren (gem.)	14.1	12.5	14,0
Aantal personen ooit kinderen (%)	80.6	69.3	74.6
<i>Criminele carrières partners</i>			
Aantal partners	500	3909	637
Leeftijd in 2007 (gem.)	66.1	55.6	58.2
Aantal partners ooit veroordeeld (%)	26.0	14.5	6.6
Aantal strafbare feiten tot 2007 (gem.)	9.5	3.9	0.1
Aantal vermogensfeiten tot 2007 (gem.)	3.8	2.1	0.1
Aantal geweldsfeiten tot 2007 (gem.)	0.9	0.3	0.0

Uit tabel 2 komt naar voren dat de criminele carrières van de mannen tot een gemiddelde leeftijd van ongeveer 53 jaar in kaart konden worden gebracht en de criminele carrières van de vrouwen tot een gemiddelde leeftijd van iets meer dan 58 jaar. Gedurende deze periode zijn de mannen gemiddeld voor 12,7 strafbare feiten veroordeeld, terwijl het bij de vrouwen om een gemiddelde van 3,9 veroordelingen gaat. In verhouding tot het totale aantal veroordelingen plegen vrouwen daarbij relatief meer vermogensdelicten en minder geweldsdelicten dan de mannen. Een verschil tussen mannen en vrouwen in het type delicten is overigens niet alleen te zien bij de veroordeelden, maar ook bij de delinquente partners van de veroordeelden. Partners van veroordeelde mannen, die zich net als hun echtgenoot op het criminele pad begeven, plegen relatief meer vermogensdelicten dan partners van veroordeelde vrouwen. Ook is te zien dat de mannelijke veroor-

deelden hun criminele carrière op een gemiddeld vroegere leeftijd starten dan de vrouwen (20,1 jaar vs. 28,1 jaar).

De mannelijke en vrouwelijke veroordeelden blijken niet alleen te verschillen in hun criminele gedrag, maar ook in hun huwelijkscarrières. Wanneer de mannelijke veroordeelden vergeleken worden met de vrouwelijke veroordeelden, dan blijkt dat van de veroordeelde vrouwen een relatief groter deel ooit getrouwd is geweest. Daarnaast is er een opmerkelijk verschil te zien tussen de mannelijke veroordeelden en de controlegroep. Het percentage mannen dat ooit getrouwd is geweest ligt bij de controlepersonen een stuk hoger dan bij de mannelijke veroordeelden (73,6 procent vs. 83,7 procent). Verder komt bij alle onderscheiden groepen naar voren dat trouwen een gebeurtenis is die veelal slechts één keer plaatsvindt gedurende het leven (de gemiddelden variëren van 1,1 tot 1,4). Opvallend is dat een relatief groot deel van de mannelijke veroordeelden is gescheiden in vergelijking met de controlegroep (57,1 procent vs. 23,8 procent). Van de vrouwelijke veroordeelden is zelfs een nog groter deel gescheiden dan bij de mannelijke veroordeelden het geval is (72,4 procent). Voor de gescheiden personen is eveneens vastgesteld hoe lang het eerste huwelijk heeft geduurd. De duur van het eerste huwelijk blijkt voor de controlepersonen gemiddeld 1,5 jaar langer te zijn dan voor de mannelijke veroordeelden.

Het percentage personen dat ooit kinderen heeft gekregen ligt bij de veroordeelde mannen lager dan bij de controlegroep (69,3 procent vs. 74,6 procent). Wanneer alleen gekeken wordt naar de ooit getrouwde personen dan blijkt er op dit punt echter weinig verschil te zitten tussen de onderscheiden groepen. Voor zowel de vrouwelijke veroordeelden, de mannelijke veroordeelden en de controlegroep ligt het percentage dat ooit kinderen heeft gekregen dan rond de 86 procent (niet in tabel). Het eerdere verschil tussen de mannelijke veroordeelden en de controlegroep lijkt dus te kunnen worden toegeschreven aan het feit dat de veroordeelde mannen minder vaak trouwen.

5 Resultaten

De eerste vraag waar in dit artikel een antwoord op wordt gezocht is of veroordeelden relatief vaak met een partner getrouwd zijn (geweest) die eveneens crimineel is.⁴ Om deze vraag te beantwoorden kan een vergelijking worden gemaakt tussen de totale groep mannelijke veroordeelden en hun partners en de controlepersonen en hun partners (zie tabel 3). Op deze manier kan worden vastgesteld in hoeverre

4 Om de samenhang in crimineel gedrag tussen partners vast te stellen wordt gebruik gemaakt van een odds ratio. Hoewel percentages simpele en informatieve maten zijn om de mate van homogamie te beschrijven, geven ze weinig informatie over de sterkte van de gevonden samenhang. Odds ratio's voorzien daarentegen in een referentiepunt; wanneer een odds ratio groter is dan 1 dan betekent dit dat partners meer op elkaar lijken dan verwacht zou worden op basis van toeval. Een ander voordeel van odds ratio's is dat zij goed bruikbaar zijn om de mate van homogamie tussen groepen te vergelijken. Odds ratio's zijn namelijk onafhankelijk van de relatieve groottes van de onderscheiden groepen in de tabel (Kalmijn 1998, 405).

veroordeelden verschillen van personen die gedurende hun leven geen enkele keer veroordeeld zijn. Uit tabel 3 blijkt allereerst dat een aanzienlijk deel van de veroordeelden met een partner getrouwd is (geweest) die nooit veroordeeld is. Ondanks dit gegeven blijkt er een significante samenhang in crimineel gedrag te bestaan. Bij de controlegroep is 6,6 procent van de partners ooit veroordeeld geweest.⁵ Bij de partners van de veroordeelde mannen ligt dit percentage op 14,5 procent: meer dan een keer zo hoog als bij de controlepersonen het geval is (odds ratio: 2,46; $p < .001$). Veroordeelde mannen hebben dus vaker een criminele partner (gehad), dan mannen die gedurende hun leven nooit met justitie in aanraking zijn geweest.⁶

Tabel 3: Totaal aantal delicten partners naar aantal delicten controlegroep en onderzoeksgroep

	Controle- groep	Mannelijke veroordeelden				
	0 delicten	Totaal	1 delict	2-5 delicten	6-15 delicten	> 15 delicten
Partners						
Geen delicten	93.4	85.5	92.1	91.0	85.0	73.3
1-2 delicten	5.3	9.0	6.0	7.0	10.2	12.5
3-10 delicten	1.3	4.7	1.6	1.8	4.4	11.0
> 10 delicten	0.0	0.8	0.3	0.2	0.4	2.6
N	637	3909	635	1251	1125	898
	Vrouwelijke veroordeelden					
	Totaal	1 delict	2-5 delicten	6-15 delicten	> 15 delicten	
Partners						
Geen delicten	74.0	77.7	73.1	65.0	68.0	
1-2 delicten	9.8	9.6	9.7	11.7	8.0	
3-10 delicten	9.8	9.2	9.7	15.0	4.0	
> 10 delicten	6.4	3.5	7.5	8.3	20.0	
N	500	229	186	60	25	

We zijn echter niet alleen geïnteresseerd in de vraag of veroordeelden relatief vaak met een partner getrouwd zijn (geweest) die eveneens veroordeeld is, maar ook of partners op elkaar lijken in het *aantal delicten* waarvoor ze veroordeeld worden gedurende hun criminele carrière. Uit tabel 3 komt naar voren dat naarmate de

5 De N in de tabellen slaat op het aantal partners. Wanneer onderzoekspersonen (veroordeelden) en controlepersonen meerdere partners hebben gehad, zullen zij vaker in de tabellen verschijnen.

6 Aangezien de controlegroep volledig uit mannen bestaat, is een vergelijking met een groep personen zonder veroordelingsgeschiedenis alleen mogelijk voor de mannelijke veroordeelden.

veroordeelden zelf meer delicten plegen, hun partners ook meer delicten plegen ($\chi^2 = 255,16$; $p < .001$). Zo heeft bij de mannen die meer dan 15 veroordelingen op hun naam hebben staan 13,6 procent van de partners drie of meer strafbare feiten gepleegd, terwijl het bij de mannen die slechts één keer zijn veroordeeld maar om 5,5 procent gaat. Voor vrouwen komt eenzelfde soort beeld naar voren, hoewel het hier een minder sterke samenhang betreft ($\chi^2 = 15,11$; $p = 0.09$). Opmerkelijk is wel de groep vrouwen die meer dan 15 maal veroordeeld is: in 32 procent van de gevallen is hun partner ook veroordeeld en in 20 procent zelfs vaker dan 10 maal.

Verder blijkt het percentage veroordeelde vrouwen met een niet-criminele man in alle onderscheiden categorieën kleiner te zijn dan het percentage mannen met een niet-criminele vrouw. Bij de groep mannelijke veroordeelden die gedurende het leven twee tot vijf delicten heeft gepleegd, blijkt bijvoorbeeld 9,0 procent van de partners crimineel te zijn. Bij de vrouwelijke veroordeelden met twee tot vijf delicten op hun naam gaat het om maar liefst 26,9 procent van de partners. Als vrouwen veroordeeld zijn, zijn zij dus vaker getrouwd (geweest) met een criminele partner dan bij de mannelijke veroordeelden het geval is.

Tot slot is het de vraag in hoeverre partners op elkaar lijken in de *type delicten* die zij plegen. Is het zo dat de eerder gevonden samenhang in aantal delicten veroorzaakt wordt doordat die bij bepaalde typen delicten erg sterk is, terwijl bij andere delicten slechts een geringe samenhang bestaat? Om deze vraag te beantwoorden is een onderscheid gemaakt tussen verschillende typen delicten: vermogensfeiten, geweldsfeiten, vernielingsfeiten, verkeersfeiten, drugsfeiten en wapenfeiten. Omdat de resultaten voor de verschillende typen delicten sterk overeenkomen, worden in de tabellen 4 en 5 alleen de resultaten voor de meest voorkomende delicten weergegeven: vermogensdelicten en geweldsdelicten. In tabel 4 is te zien dat naarmate personen meer vermogensdelicten op hun naam hebben staan, hun partners dat over het algemeen ook hebben. Dit geldt zowel voor de mannen ($\chi^2 = 158,92$; $p < .001$), als voor de vrouwelijke veroordeelden en hun partners ($\chi^2 = 18,49$; $p < .05$). Een significante samenhang in geweldsdelicten wordt alleen teruggevonden voor de mannen en hun partners ($\chi^2 = 99,81$; $p < .001$). Dat er bij vrouwelijke veroordeelden geen samenhang wordt gevonden, lijkt te worden veroorzaakt door het kleine aantal vrouwen dat geweldsdelicten pleegt. In de tabel is namelijk te zien dat voor de vrouwen de kans op een partner die geweldsdelicten pleegt wel groter wordt, naarmate zij zelf ook meer geweldsdelicten plegen. Bij de vrouwen die geen geweldsdelicten plegen, is 9,6 procent van de partners ooit veroordeeld voor een geweldsdelict. Bij de vrouwen die meer dan vier geweldsdelicten op hun naam hebben staan, ligt dit percentage een stuk hoger: 17,6 procent.

Tabel 4: Aantal vermogensdelicten partners naar vermogensdelicten controlegroep en onderzoeksgroep

	Controle groep	Mannelijke veroordeelden				
	0 delicten	Totaal	0 delicten	1 delict	2-3 delicten	> 4 delicten
Partners						
Geen delicten	96.5	90.8	94.8	93.7	91.9	83.6
1 delict	2.4	4.8	3.4	3.4	4.4	7.4
2-3 delicten	0.9	2.6	1.2	1.3	2.9	4.9
> 4 delicten	0.2	1.8	0.5	1.6	0.7	4.1
N	637	3909	1294	759	683	1173
Vrouwelijke veroordeelden						
		Totaal	0 delicten	1 delict	2-3 delicten	> 4 delicten
Partners						
Geen delicten		83.6	88.1	83.4	84.3	75.5
1 delict		6.0	7.1	4.8	5.6	6.1
2-3 delicten		4.2	1.2	6.9	4.5	5.1
> 4 delicten		6.2	3.6	4.8	5.6	13.3
N		500	168	145	89	98

Tabel 5: Aantal geweldsdelicten partners naar geweldsdelicten controlegroep en onderzoeksgroep

	Controle groep	Mannelijke veroordeelden				
	0 delicten	Totaal	0 delicten	1 delict	2-3 delicten	> 4 delicten
Partners						
Geen delicten	99.5	97.4	98.7	98.4	97.0	92.4
Wel delicten	0.5	2.6	1.3	1.6	3.0	7.6
N	637	3909	1797	822	701	589
Vrouwelijke veroordeelden						
		Totaal	0 delicten	1 delict	2-3 delicten	> 4 delicten
Partners						
Geen delicten		90.2	90.4	91.7	86.7	82.4
Wel delicten		9.8	9.6	8.3	13.3	17.6
N		500	408	60	15	17

Het blijkt dus dat de resultaten voor de verschillende typen delicten (tabellen 4 en 5) vergelijkbaar zijn met die voor het totale aantal delicten (tabel 3): wanneer veroordeelden meer delicten op hun naam hebben staan, plegen de partners ook meer delicten – ongeacht de soort. De eerder aangetoonde overeenkomst in aantal veroordelingen wordt dus niet veroorzaakt doordat partners alleen wat betreft bepaalde typen delicten op elkaar lijken. Er is geen homogamie op een specifiek type delict; partners vertonen vooral overeenkomsten in de mate waarin zij crimineel zijn.

6 Conclusie

In dit artikel is een antwoord gezocht op de vraag in hoeverre het criminele gedrag van huwelijkspartners samenhangt. Voor het eerst is onderzocht in hoeverre partners overeenkomen in het aantal delicten en de type delicten die zij plegen. Bovendien is expliciet aandacht besteed aan verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke veroordeelden. Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden is gebruik gemaakt van de Criminele Carrière en Levensloop Studie. Deze dataset bevat gegevens over de complete criminele carrières en levenslopen van meer dan vijfduizend veroordeelden en hun huwelijkspartners. Hierdoor was het mogelijk om voor het eerst in ons land de samenhang in crimineel gedrag van veroordeelden en hun partners te bestuderen en bovendien een vergelijking te maken met een groep personen zonder veroordelingsgeschiedenis.

Uit de analyses komt naar voren dat een aanzienlijk deel van de veroordeelden met een partner getrouwd is (geweest) die zich niet op het criminele pad begeeft. Dit geldt niet alleen voor de mannelijke, maar ook – in iets mindere mate – voor de vrouwelijke veroordeelden. Ondanks dit gegeven blijken mannen die gedurende hun leven ooit veroordeeld zijn, relatief vaak getrouwd te zijn (geweest) met een huwelijkspartner die zich ook op het criminele pad heeft begeven. Huwelijkspartners blijken daarnaast ook op elkaar te lijken wat betreft het *aantal* delicten dat zij plegen. Naarmate mannen en vrouwen meer veroordelingen op hun naam hebben staan, wordt de kans groter dat hun partner ook veel delicten heeft gepleegd. Daarnaast blijkt de kans op een criminele partner groter te zijn voor de vrouwelijke dan voor de mannelijke veroordeelden. Een mogelijke verklaring voor het gevonden verschil tussen veroordeelde mannen en vrouwen is dat er zich in de populatie veel minder criminele vrouwen bevinden dan criminele mannen. Hierdoor zullen criminele mannen (als zij trouwen) vaker met een niet-criminele partner trouwen (Sampson, Laub & Wimer 2006). Ook zouden criminele vrouwen voor niet-criminele mannen minder aantrekkelijke huwelijkspartners kunnen zijn. Voor de criminele mannen geldt dit in mindere mate, mogelijk omdat crimineel gedrag voor hen een meer geaccepteerde levensstijl is. Tot slot blijkt de gevonden samenhang in aantal delicten niet te kunnen worden toegeschreven aan het feit dat partners alleen wat betreft bepaalde *typen delicten* op elkaar lijken.

Ondanks de unieke gegevens kent dit onderzoek een aantal beperkingen. Allereerst gaat het hier eigenlijk om een onderzoek naar justitiële in plaats van criminele carrières. Voor alle onderzoekspersonen zijn alleen de justitiële veroor-

delingen in de analyses opgenomen en ontbreekt inzicht in het feitelijke crimineel gedrag. Het feit dat niet alle gepleegde delicten bij justitie bekend zijn, maakt het lastiger om samenhangen in het criminele gedrag van partners vast te stellen. Daardoor is de gevonden samenhang in crimineel gedrag mogelijk minder sterk dan in sommige andere studies, waarbij gebruik wordt gemaakt van zelfrapportage (Farrington e.a. 2001). De onderschatting van delinquent gedrag zou bovendien selectief kunnen zijn, wanneer het de 'slimme' criminelen bijvoorbeeld lukt om uit handen van justitie te blijven of wanneer bepaalde personen of families juist sterker in de gaten worden gehouden.

Een andere beperking van de dataset is dat er geen informatie beschikbaar is over samenwoonrelaties. Vanaf de jaren zeventig werd het echter steeds gewoner om eerst te gaan samenwonen voor het huwelijk en werd samenwonen ook steeds meer gezien als een vervanging van het huwelijk (Liefbroer & Dijkstra 2000). Het kan dus zo zijn dat sommige onderzoekspersonen in deze studie wel degelijk een partnerrelatie hadden, maar dat dit onbekend is gebleven doordat zij (nog) niet getrouwd zijn. Daarbij moet wel bedacht worden dat de CCLS-dataset gebaseerd is op een cohort veroordeelden uit 1977 en daardoor niet geheel representatief is voor de situatie op dit moment. Een groot aantal onderzoekspersonen had al voor de jaren zeventig de huwbare leeftijd bereikt (de gemiddelde leeftijd in 2003 was 53 jaar), waardoor de samenwoonproblematiek voornamelijk van toepassing is op de jongere onderzoekspersonen.

Vervolgonderzoek zal zich allereerst moeten richten op het verklaren van de gevonden samenhangen. Kunnen deze samenhangen toegeschreven worden aan het feit dat partners al op elkaar lijken voordat zij in het huwelijk treden? Of beïnvloeden zij juist elkaars gedrag en kan het huwelijk zelfs de start vormen van een criminele carrière? In tegenstelling tot eerdere studies biedt de CCLS de mogelijkheid om inzicht te krijgen in de mechanismen die aan de gevonden samenhang ten grondslag liggen. Veroordeelden en hun partners zijn over vrijwel de gehele levensloop te volgen, waardoor selectie- en beïnvloedingsprocessen van elkaar onderscheiden kunnen worden.

Daarnaast is het de vraag in hoeverre het getrouwd zijn met een criminele partner de ontwikkeling van het eigen crimineel gedrag beïnvloedt. De beschermende effecten van het huwelijk zouden sterk af kunnen hangen van de partner met wie getrouwd wordt. Nu gebleken is dat criminelen inderdaad relatief vaak getrouwd zijn met een partner die eveneens crimineel is, is het de vraag of het huwelijk ook voor hen tot de veronderstelde afname in crimineel gedrag leidt.⁷ Of zijn zij inderdaad slechter af dan delinquenten die een niet-criminele partner

7 De gevonden homogamie kan overigens niet alleen gevolgen hebben voor de huwelijkspartners, maar ook voor de eventuele kinderen die binnen deze relatie geboren worden. Kinderen waarvan beide ouders crimineel zijn, zouden een vergrote kans hebben op het vertonen van antisociaal gedrag (Smith & Farrington, 2004; Van de Rakt, Nieuwebeerta & De Graaf, 2008; Yamaguchi & Kandel, 1993). Dit zou niet alleen veroorzaakt worden door genetische factoren, maar ook door omgevingsfactoren, zoals opvoeding en sociaal-economische status. Kinderen met twee criminele ouders zouden op beide gebieden dubbel belast worden. Gedurende opeenvolgende generaties heeft dit tot gevolg dat crimineel gedrag zich steeds verder concentreert binnen bepaalde families (Farrington et al., 2001; Krueger et al., 1998).

trouwen? En is het in dat geval misschien zelfs gunstiger om niet te trouwen? Dit zijn vragen waar vervolgonderzoek zich op zal richten.

Literatuur

- Baker, L.A. (1986) 'Estimating Genetic Correlations Among Discontinuous Phenotypes. An Analysis of Criminal Convictions and Psychiatric-Hospital Diagnoses in Danish Adoptees'. *Behavior Genetics*, 16, 127-142.
- Baker, L.A., W. Mack, T.E. Moffitt & S. Mednick (1989) 'Sex Differences in Property Crime in a Danish Adoption Cohort'. *Behavior Genetics*, 19, 355-370.
- Bernasco, W. (1994) *Coupled Careers. The Effects of Spouse's Resources on Success at Work*. Dissertatie: Universiteit Utrecht / ICS.
- Blokland, A.A.J., D. Nagin & P. Nieuwbeerta (2005) 'Life Span Offending Trajectories of a Dutch Conviction Cohort'. *Criminology*, 43, 919-954.
- Blokland, A.A.J. & P. Nieuwbeerta (2005) 'The Effects of Life Circumstances on Longitudinal Trajectories of Offending'. *Criminology*, 43, 1203-1240.
- Capaldi, D.M. & L. Crosby (1997) 'Observed and Reported Psychological and Physical Aggression in Young, At-Risk Couples'. *Social Development*, 6, 184-206.
- Donker, A., E. Kleemans, P. van der Laan & P. Nieuwbeerta (eds.) (2004) 'Ontwikkelingen en levensloopcriminologie'. *Tijdschrift voor Criminologie*, 46.
- Farrington, D., G. Barnes & S. Lambert (1996) 'The Concentration of Offending in Families'. *Legal and Criminological Psychology*, 1, 47-63.
- Farrington, D.P., D. Jolliffe, R. Loeber, M. Stouthamer-Loeber & L.M. Kalb (2001) 'The Concentration of Offenders in Families, and Family Criminality in the Prediction of Boys' Delinquency'. *Journal of Adolescence*, 24, 579-596.
- Galbaud du Fort, G., L.J. Boothroyd, R.C. Bland, S.C. Newman & R. Kakuma (2002) 'Spouse Similarity for Antisocial Behavior in the General Population'. *Psychological Medicine*, 32, 1407-1416.
- Haynie, D.L., P.C. Giordano, W. Manning & M.A. Longmore (2005) 'Adolescent Romantic Relationships and Delinquency Involvement'. *Criminology*, 43, 177-210.
- Jaffee, S.R., T.E. Moffitt, A. Caspi & A. Taylor (2003) 'Life With (or Without) Father. The Benefits of Living With Two Biological Parents Depend on the Father's Antisocial Behavior'. *Child Development*, 74, 109-126.
- Kalmijn, M. (1998) 'Intermarriage and Homogamy. Causes, Patterns, Trends'. *Annual Review of Sociology*, 24, 395-421.
- Kalmijn, M. (2005) 'Attitude Alignment in Marriage and Cohabitation. The Case of Sex-Role Attitudes'. *Personal Relationships*, 12, 521-535.
- Kim, H.K. & D.M. Capaldi (2004) 'The Association of Antisocial Behavior and Depressive Symptoms Between Partners and Risk for Aggression in Romantic Relationships'. *Journal of Family Psychology*, 18, 82-96.
- Knecht, A.B. (2008) *Friendship Selection and Friends Influence. Dynamics of Networks and Actor Attributes in Early Adolescence*. Dissertatie: Universiteit Utrecht / ICS.
- Krueger, R.F., T.E. Moffitt, A. Caspi, A. Bleske & P.A. Silva (1998) 'Assortative Mating for Antisocial Behavior. Developmental and Methodological Implications'. *Behavior Genetics*, 28, 173-186.
- Laub, J.H. & R.J. Sampson (2003) *Shared Beginnings, Divergent Lives. Delinquent Boys to Age 70*. Cambridge: Harvard University Press.

- Liefbroer, A.C. & P.A. Dykstra (2000) *Levenslopen in verandering. Een studie naar ontwikkelingen in de levenslopen van Nederlanders geboren tussen 1900 en 1970*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Loeber, R., D.P. Farrington, M. Stouthamer-Loeber, T.E. Moffitt, A. Caspi, H. Raskin White, E.H. Wei & J.M. Beyers (2003) 'The Development of Male Offending. Key Findings from Fourteen Years of the Pittsburgh Youth Study'. In: T. Thornberry & M. Krohn (eds.), *Taking Stock of Delinquency. An Overview of Findings from Contemporary Longitudinal Studies*. New York: Kluwer/Plenum.
- Meyer, J.M., M. Rutter, J.L. Silberg, H.H. Maes, E. Simonoff, L.L. Shillady, A. Pickles, J.K. Hewitt & L.J. Eaves (2000) 'Familial Aggregation for Conduct Disorder Symptomatology. The Role of Genes, Marital Discord and Family Adaptability'. *Psychological Medicine*, 30, 759-774.
- Moffitt, T.E., A. Caspi, M. Rutter & P.A. Silva (2001) *Sex Differences in Antisocial Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nieuwbeerta, P. & A.A.J. Blokland (2003) *Criminele Carrière en Levensloop Studie* (Documentatie en codeboek). Leiden: NSCR.
- Olmsted, M.E., J.A. Crowell & E. Waters (2003) 'Assortative Mating Among Children of Alcoholics and Alcoholics'. *Family Relations*, 52, 64-71.
- Piquero, A., D.P. Farrington & A. Blumstein (2003) 'The Criminal Career Paradigm'. *Crime and Justice. A Review of Research*, 30, 359-506.
- Quinton, D., A. Pickles, B. Maughan & M. Rutter (1993) 'Partners, Peers, and Pathways. Assortative Pairing and Continuities in Conduct Disorder'. *Development and Psychopathology*, 5, 763-783.
- Rakt, M. van de, P. Nieuwbeerta & N.D. de Graaf (2008) 'Like Father, Like Son. The Relationship between Conviction Trajectories of Fathers and Their Sons and Daughters'. *British Journal of Criminology* (in print).
- Rowe, D.C. & D.P. Farrington (1997) 'The Familial Transmission of Criminal Convictions'. *Criminology*, 35, 177-201.
- Sampson, R.J., J.H. Laub & C. Wimer (2006) 'Does Marriage Reduce Crime? A Counterfactual Approach to Within-Individual Causal Effects'. *Criminology*, 44, 465-508.
- Simons, R.L., E. Stewart, L.C. Gordon, R.D. Conger & G.H. Elder Jr. (2002) 'A Test of Life-Course Explanations for Stability and Change in Antisocial Behavior from Adolescence to Young Adulthood'. *Criminology*, 40, 401-434.
- Smith, C.A. & D.P. Farrington (2004) 'Continuities in Antisocial Behavior and Parenting Across Three Generations'. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 230-247.
- Snijders, T.A.B. & C. Baerveldt (2003) 'A Multilevel Network Study of the Effects of Delinquent Behavior on Friendship Evolution'. *Journal of Mathematical Sociology*, 27, 123-151.
- Stallings, M.C., S.S. Cherny, S.E. Young, D.R. Miles, J.K. Hewitt & D.W. Fulker (1997) 'The Familial Aggregation of Depressive Symptoms, Antisocial Behavior, and Alcohol Abuse'. *American Journal of Medical Genetics*, 74, 183-191.
- Taylor, J., M. McGue & W.G. Iacono (2000) 'Sex Differences, Assortative Mating, and Cultural Transmission Effects on Adolescent Delinquency. A Twin Family Study'. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41, 433-440.
- Ultee, W., J. Dessens & W. Jansen (1988) 'Why Does Unemployment Come in Couples? An Analysis of (Un)employment and (Non)employment Homogamy Tables for Canada, the Netherlands and the United States in the 1980s'. *European Sociological Review*, 4, 111-122.

- Woodward, L.J., D.M. Fergusson & L.J. Horwood (2002) 'Deviant Partner Involvement and Offending Risk in Early Adulthood'. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43, 177-190.
- Warr, M. (2002) *Companions in Crime*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Weerman, F. (2001) *Samenplegen. Over criminele samenwerking en groepsvorming*. Nijmegen: Ars Aequi Libri.
- Weerman, F. (2003) 'Crimineel gedrag en criminele leeftijdsgenoten'. *Tijdschrift voor Criminologie*, 45, 2-16.
- Yamaguchi, K. & D.B. Kandel (1993) 'Marital Homophily on Illicit Drug Use among Young Adults. Assortative Mating or Marital Influence?' *Social Forces*, 72, 505-528.

Marieke van Schellen is als promovendus verbonden aan de vakgroep Sociologie / ICS van de Universiteit Utrecht. Paul Nieuwbeerta is als senior-onderzoeker werkzaam bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) en tevens als bijzonder hoogleraar verbonden aan de vakgroep Sociologie / ICS in Utrecht. Anne-Rigt Poortman is als UD werkzaam bij de vakgroep Sociologie / ICS. Contactadres: Marieke van Schellen, Vakgroep Sociologie / ICS, Universiteit Utrecht, Postbus 80140, 3508 TC Utrecht, e-mail: m.vanschellen@uu.nl.